

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

La febre per viure

Diuen que el que és local és la millor via per arribar al que és universal. Per la mateixa raó, la senzillesa és la millor via per arribar a la complexitat. Ho comprovem un cop i un altre en molts dels llibres de testimoni personal derivat de l'horror dels camps de concentració nazis. En els supervivents, la síndrome de no saber per què ets viu quan la teva parella, ta mare, ton pare i els teus germans moren davant teu sense cap raó que justifiqui aquesta distinció fa que el cap i l'ànima t'explotin encara que sigui deu, vint o trenta anys després. Els testimonis literaris més punyents, tal com dèiem, acaben per ser els més senzills. És el cas de *Febre a la matinada*, del director de cinema hongarès Péter Gárdos (Edicions 62, traduït per Jordi Giné de Lasa i Imola Szabó), que explica simplement com fugir d'aquest remolí suïcida gràcies a la fantasia que significa l'amor.

Les bondats de la senzillesa

L'amor, sense cap altra consideració, ja ens serveix per distreure'ns de la vida. En el cas dels supervivents dels camps, malalts, sense gaire esperances de viure, ja sembla una mena de droga al·lucinògena d'autodefensa. La història d'aquesta novel·la no és més que el testimoni d'un fill que explica com es van conèixer, enamorar i casar els seus pares, supervivents dels camps de concentració, malalts, derivats per la Creu Roja Internacional a recuperar-se en instal·lacions sanitàries sueques. Un intern tuberculós hongarès, amb poc temps de vida per davant, de 25 anys, decideix cartejar-se amb noies hongareses refugiades internades en residències de Suècia. Tots dos malalts, s'enamoren per carta. Són molt joves. Tots dos superen les seves malalties contra tot pronòstic. I són prou savis i tenen prou dignitat per no parlar gaire del miracle que ha fet l'amor. Senzillament, sense drama. I per tant, tal com dèiem al començament, ens mostra tota la complexitat dels mecanismes mentals dels éssers humans. Enmig de la mort i de la merda, ens estimem. I malgrat la realitat viscuda, malgrat el record dels morts indignament, decidim que l'amor ens salva i, per tant, no ens suïcidarem ni d'aquí deu anys, ni d'aquí vint, ni d'aquí trenta. I així ho fan. No és millor el seu cas que el dels que es van matar. És el mateix, amb solucions diferents. Novel·la molt recomanable. ♦♦

GETTY

Una declaració d'amor al sexe

MARINA ESPASA

Reps una trucada a mitjanit. És d'aquella mena de trucades: ha mort el teu pare. Però qui et truca no és la teva mare, sinó la infermera del pare de tota la vida, a qui l'home se li ha mort entre els braços. Pel que es fa evident només en aquest instant, no n'era només la infermera. Són d'aquells moments en els quals s'obre una porta davant teu i la vida que et pensaves que tenies més o menys controlada entra en una altra dimensió, no se sap si més o menys real. Això és el que li passa al Dan Dorenbusch, el protagonista d'un dels vuit relats que conformen *Sexe encara*, la traducció catalana d'un difícil *Scary old sex*, que és el títol que l'editorial novaiorque-

sa li devia aconsellar a Arlene Heyman, una psicoanalista jueva de la mateixa ciutat que, als 70 anys, ha tingut la gosadia de fer un debut literari, i que se n'ha sortit amb nota: ha escrit històries creïbles i significatives d'uns personatges que estan vius i que, sobretot, volen notar que ho estan, sigui quin sigui el preu d'aquest desig: fer l'amor en una habitació d'hospital, amb problemes de reflux gàstric o amb l'última persona amb qui haurien de fer-lo. El resultat és un llibre que, si bé potser no arriba al mateix nivell de profunditat, recorda, i molt, la narrativa d'Alice Munro, la premi Nobel canadenca, per la facultat de posar els personatges davant de tries morals radicals que els definiran per sempre més com a persones, i de fer-ho sense al·lisonar.

SEXE ENCARA
ARLENE HEYMAN
CATEDRAL
TRADUCCIÓ DE
DOLORS UDINA
304 PÀG. / 19 €

Les històries de *Sexe encara* tenen escenes de sexe, esclar, però no tant. El que passa és que es produeixen en llocs i circumstàncies extrems, poc habituals: en llocs insòlits, entre gent gran, entre malalts terminals... Són relats en els quals, tot i ser cants desafortats a la vida, la presència de la mort hi és constant: la mort dels anteriors marits de les protagonistes d'alguns contes, per exemple, que no poden deixar de pensar-hi mentre fan l'amor amb els seus substituïts, o la mort imminent d'un dels dos amants, o la d'una quasi centenària mare de la protagonista, a qui cal netejar el cul com si fos un bebè, o la mort sobtada d'un amant vell que, en realitat, representa un alliberament per a la noia que se n'havia enamorat bojament. Les millors escenes són les que representen la passió per la vida: n'hi ha una en la qual aquesta noia jove s'emborratxa d'arrencar flors blanques d'un lilà que és una autèntica meravella, i una altra on la visita d'una dona desesperada a una peixateria en què escaten i trosseggen peixos fa una connexió màgica amb la seva tragèdia interior: només la bona literatura pot crear moments així.

Una narració il·lustrativa

L'últim relat, *Res d'humà*, és molt representatiu de la manera de fer de Heyman: un matrimoni format per una metgessa obsessionada pels gèrmens i per provar d'entendre la fosca història europea amb l'extermini jueu al capdavant de tot i un físic que és sobretot una bona persona que no es fa tantes preguntes capcioses sobre el món fan un viatge en vaixell pels rius alemanys. Una nit es desvetllen i comencen una discussió per no res que va pujant de to i que acaba sent una autèntica declaració de guerra, després de la qual sembla gairebé impossible reprendre el contacte més banal. "No van fer l'amor fins que van arribar a Luxemburg": tot el llibre és una declaració d'amor al sexe com a clau roent al qual aferrar-se per sentir-se viu que aconsegueix no caure en el tòpic perquè aposta per anar al fons de les coses i mirar-les de cara, sense por. Un gran encert. ♦♦

Orfidal o art

JAUME CLARET

Llibres com aquests no són habituals en la nostra llengua. No perquè la temàtica ens sigui aliena, sinó perquè la seva concreció habitual és l'article anglosaxó. Només per l'esforç d'acostar reflexions en català sobre el nostre present artístic-polític-filosòfic, l'edició a cura de Nora Ancarola, Laia Manonelles i Daniel Gasol ja hauria de ser destacada. Però és que, a més, *Polititzacions del malestar* és només una de les moltes concrecions d'un treball en marxa i pertinent.

A través del testimoni en forma d'assaig, entrevista o glossa de diferents pensadors i creadors s'acumulen evidències de la divisa comuna: "l'art es pot transformar en un instrument per donar forma al malestar compartint i connectant el que

és íntim amb una dimensió política". Però el camí no és fàcil. D'una banda, topem amb els límits marcats per la fatiga, la impotència, la desubicació... En paraules del filòsof Amador Fernández-Savater, el malestar és precisament "la manifestació sensible de la crisi de presència". De l'altra, hi ha les limitacions de l'art i de l'artista, atrapats entre la domesticació a càrrec de les subvencions, l'*artivisme* denunciat per l'antropòleg Manuel Delgado on l'estètica s'imposa a la protesta i, finalment, la censura total o parcial que buida o transforma el sentit últim de qualsevol creació.

No és estrany que des del filosòfic Espai en Blanc s'aconselli prendre Orfidal a qui no estigui disposat a arriesgar. De fet, l'única possibilitat de sortida rau en la capacitat per sacsejar el món, les consciències, els discursos i les actuacions. D'aquí la rellevància de l'art, entès com a espai

POLITITZACIONS DEL MALESTAR
NORA ANCAROLA,
LAIA MANONELLES
I DANIEL GASOL
RAIG VERD
272 PÀG. / 19,90 €

i pràctica, per "convertir el malestar en una pràctica política". D'aquí la necessitat de l'artista per construir afectes, complicitats i, sobretot, manllevar part del canemàs teòric de moviments amb un discurs sòlid sobre el malestar, l'angoixa, la cura o l'empatia.

Els préstecs provenen, sobretot, del feminisme ("el que és personal és polític"), però també dels moviments socials. Així, i a redós de les protestes antiglobalització i de la defensa d'espais alternatius, sorgeixen plataformes i iniciatives que encaren problemes concrets i actuals com el de l'habitatge, integrant sovint una preocupació artística. I és que, com es diu al colofó del llibre, el fil conductor de tot plegat és precisament "la distància entre la realitat i el lloc des d'on l'administració o les institucions pensen i determinen el marc d'acció en qüestions que són de tots: la cultura, el carrer, l'angoixa". ♦♦